

З М І С Т

Передмова	4
Програма з курсу «Соціологія»	7
Тема 1. Соціологія як наука про суспільство	11
Тема 2. Історія виникнення та розвитку соціології	29
Тема 3. Суспільство як соціальна система	71
Тема 4. Соціальна структура суспільства	112
Тема 5. Соціологія особистості	145
Тема 6. Соціологія праці та трудових відносин	168
Тема 7. Соціологія культури	194
Тема 8. Соціологія сім'ї	210
Тема 9. Соціологічні дослідження: принципи організації та проведення	227
Додатки	253
Використана та рекомендована література	261

ПЕРЕДМОВА

Велику роль у розумінні та осмисленні різних явищ та процесів суспільного життя сучасного суспільства відіграють соціологічні знання. Соціологія як наука про суспільство розкриває його структуру, внутрішні механізми та джерела розвитку, визначає основні закономірності взаємодії людини і суспільства, аналізує протиріччя функціонування соціальних груп та спільностей, інститутів та організацій, досліджує зміни та трансформації суспільства. Соціологія є своєрідним орієнтиром в розумінні сенсу, специфіки людських відносин: її знання мають прикладне значення на рівні макро та мікросоціальних процесів та систем. Таким чином, соціологію можна назвати найфундаментальнішою наукою про суспільство.

Вивчення нормативного курсу «Соціологія» має за мету ознайомити студентів з основними тенденціями еволюції суспільства, з етапами та особливостями розвитку соціологічної науки, основами загальнотеоретичної та галузевої соціологічної теорії, методологію та методикою організації та проведення соціологічного дослідження, а також виробити в них навички соціологічного аналізу сучасних процесів соціального розвитку, соціальної діяльності та поведінки.

До основних завдань курсу «Соціологія» можна віднести наступні:

- сформувати у студентів систему знань про суспільство як цілісну систему, про основні соціальні структурні елементи;
- навчити розуміти основні теоретичні і практичні положення соціології, дані соціологічних досліджень;
- сформувати практичні навички та вміння пошуку, виявлення, збирання, аналізу, узагальнення та використання соціологічної інформації;
- навчити студентів аналізувати характер та основні чинники, що призводять до трансформацій соціального розвитку суспільства;
- навчити майбутніх спеціалістів навичкам організації і проведення соціологічних досліджень та використання їх результатів у практичній діяльності.

У результаті вивчення курсу «Соціологія» студент набуває наступні компетенції.

ПЕРЕДМОВА

Інтегральної: здатність вирішувати типові та складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у професійній діяльності із застосуванням положень, теорій та методів фундаментальних, педагогічних, психологічних та соціальних наук; об'єднувати знання та вирішувати проблемні питання, формулювати судження за обмеженої інформації; ясно і недвозначно доносити свої висновки та знання, розумно їх обґрунтовуючи;

загальних компетентностей: здатність до абстрактного мислення та синтезу; здатність навчатись та навчати; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

За результатами навчання з навчальної дисципліни студенти повинні також набути професійних та особистісних компетентностей, що відповідають фаховій підготовці.

Згідно з вимогами навчального курсу «Соціологія» студенти повинні знати:

- мету, цілі, завдання курсу, його місце в процесі здобуття спеціальності;

- передумови виникнення соціології;
- об'єкт та предмет науки;
- функції та роль соціології у житті суспільства;
- основні етапи становлення соціології;
- специфіку вивчення суспільства соціологічною наукою, її відмінність від інших суспільних наук;

- компоненти соціальної структури суспільства;
- види соціальних спільнот та форми соціальної взаємодії;
- знати основні спеціальні та галузеві соціологічні теорії, що дають уявлення про суб'єкти суспільного життя та їх сфери життєдіяльності; історію їх становлення та розвитку; основну проблематику, що входить до теорій середнього рівня;

- основні види, етапи соціологічного дослідження та методи, збору, обробки, аналізу результатів соціологічного дослідження .

Вміти:

- оперувати категоріально-понятійним апаратом даної науки;
- застосовувати систему соціологічних категорій та методів соціологічних досліджень до аналізу конкретних соціальних явищ та процесів;

- розкрити суть методів та прийомів соціологічного вивчення соціальної реальності;

ПЕРЕДМОВА

- аналізувати вплив соціологічної думки на функціонування й розвиток суспільства та суспільних відносин;
- характеризувати процеси трансформації сучасного суспільства, джерела та види соціальних змін, що в ньому відбуваються;
- на практиці застосовувати знання про соціальну структуру суспільства та соціальні переміщення при плануванні власної життєвої кар'єри;
- брати участь в організації та проведенні соціологічних опитувань;
- розпізнавати, розуміти та оцінювати сутність соціальних явищ та процесів, що відбуваються в середовищі, в якому ми живемо.

Значна роль у вирішенні цих завдань належить самостійній роботі студентів над кожною темою. У цьому їм допоможе пропонуванний навчальний посібник, що містить визначення, пояснення, структурно-логічні схеми, таблиці та практичні завдання до кожної теми. Ці матеріали допоможуть краще засвоїти та закріпити теоретичні знання та навички, здобуті у процесі вивчення лекційного матеріалу.

ПРОГРАМА З КУРСУ «СОЦІОЛОГІЯ»

Модуль 1. Загальна теорія та історія розвитку соціології

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Тема 1. Соціологія як наука про суспільство

Поняття соціології. Специфіка соціологічної системи знання. Соціологія як наука, її місце у системі гуманітарних та суспільствознавчих дисциплін. Об'єкт і предмет соціології. Зв'язок соціології з іншими науками.

Суть і особливості дії соціальних законів, співіснування соціальних явищ, тенденцій розвитку, залежності між соціальними явищами, а також основні категорії, якими оперує соціологія. Методи соціології.

Структура соціологічного знання. Функції соціології як науки та її роль у житті суспільства. Зростання ролі соціології у сучасних умовах державотворення в Україні.

Тема 2. Історія виникнення та розвитку соціології

Виникнення, становлення і розвиток соціальних знань в Стародавньому світі. Соціальне знання епохи Середньовіччя та Відродження. Передумови виникнення соціології. Основні етапи її виникнення та розвитку. Особливості розвитку соціологічного знання XVII – початку XIX ст.

Становлення і розвиток класичної соціології. Значення соціологічних концепцій О. Конта, Г. Спенсера, К. Маркса, Е. Дюркгейма, М. Вебера, та інших західних вчених у розвитку соціології як науки.

Основні школи, концептуальні напрями та основні риси сучасної західної соціології.

Основні етапи розвитку вітчизняної соціологічної думки. Протосоціологічні проблеми, ідеї, вчення часів Київської Русі. Розвиток соціального знання в Україні XIV – середини XIX ст.

Передумови та особливості виникнення та розвитку соціології в Україні другої половини XIX – початку XX ст. Соціологічні ідеї представників української суспільної думки в цей період (М. Драгоманов, М. Грушевський, М. Костомаров, С. Подолинський та ін.). Розвиток соціології в 20-х–30-х роках. Внесок у розвиток соціології українських вчених-емігрантів.

Розвиток соціології в Україні за часів Радянського Союзу.

Відродження соціології в Україні, її основні напрями розвитку.
Українська соціологія сьогодні: стан, проблеми, перспективи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Тема 3. Суспільство як соціальна система

Суть поняття суспільства, його основні типи. Еволюція уявлень про суспільство та його походження. Особливості суспільства як сукупності історично сформованих способів і форм взаємодії і об'єднання (діяльності, відносин, поведінки, спілкування) індивідів та їх груп. Основні компоненти суспільства як соціальної системи.

Специфіка соціологічного аналізу суспільства, основні поняття, якими оперує соціологія, досліджуючи суспільство. Категорії соціальності суспільства. Специфіка суб'єктів соціального життя.

Суспільний соціальний прогрес: критерії та тенденції. Основні суперечності розвитку сучасного суспільства.

Соціальні спільності та групи у сучасних суспільних системах. Типологія соціальних спільностей та груп.

Типи соціальних інститутів та їх роль у життєдіяльності суспільства. Структура та механізм функціонування соціальних інститутів. Основні риси соціальних інститутів. Соціальні інститути як регулятори суспільних відносин. Основні риси соціальних організацій.

Суть соціальної дії. Основні мотиви соціальних дій. Соціальна взаємодія і регуляція соціальних зв'язків. Внутрішня будова соціальних зв'язків. Соціальний контроль як засіб регуляції людської поведінки.

Тема 4. Соціальна структура суспільства

Соціальна структура суспільства: сутність, основні види та елементи. Соціальний статус та соціальна роль як основні компоненти соціальної структури суспільства.

Теорія класів, еліти, соціальної стратифікації, соціальної мобільності як основні теорії соціальної структури в сучасній соціології. Причини соціальної нерівності. Сутність соціальної стратифікації і причини існування різних типів стратифікаційних систем.

Поняття соціальної мобільності. Типи соціальної мобільності сучасного суспільства. Проблеми маргінальності соціальних утворень.

Соціальна структура в умовах ринкових відносин. Особливості соціальної структури сучасної України.

Модуль II. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 5. Соціологія особистості

Поняття і сутність соціології особистості. Специфіка соціологічного підходу до вивчення особистості. Головні поняття соціології особистості (індивід, індивідуальність, особисті потреби, інтереси, цінності). Структура особистості як соціологічна проблема. Соціологічні теорії особистості.

Соціалізація особистості: поняття, зміст, засоби. Компоненти, етапи, основні підходи до визначення сутності соціалізації. Соціальна активність особистості. Проблема взаємовідносин особи і суспільства.

Тема 6. Соціологія праці та трудових відносин

Соціологія праці: її виникнення, сутність, об'єкт, предмет. Місце соціології праці в системі наук про працю. Праця як соціологічна категорія.

Соціальні функції праці. Основні категорії соціології праці. Трудовий колектив, соціально-психологічний клімат у колективі. Соціологічні дослідження ставлення людей до праці. Задоволеність працею, проблеми мотивації.

Значення соціології праці у вирішенні соціально-економічних проблем.

Зайнятість та безробіття, їх особливості на Україні.

Тема 7. Соціологія культури

Соціологія культури. Поняття, предмет та об'єкт соціології культури. Співвідношення понять «культура» і «суспільство». Основні елементи культури. Типи та форми культури. Функції культури. Особливості духовної культури та її основні функції.

Наука та релігія в системі соціологічного знання. Духовні процеси в сучасному українському суспільстві та культурні тенденції в Україні.